

Катерина БОНДАР,

orcid.org/0000-0002-0096-7743

аспірант кафедри теоретичної і прикладної фонетики англійської мови

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

(Одеса, Україна) *yekaterinabond@gmail.com*

ПРОСОДІЯ ЯК МАРКЕР РЕГІОНАЛЬНОГО ВАРІЮВАННЯ МОВЛЕННЯ

Пропоноване дослідження скероване на виявлення особливостей просодичної організації мовлення шотландців, різних за віком і регіоном проживання.

У центрі уваги перебувають мешканці трьох регіонів Шотландії – центрального, північного й південного. Визначення основних просодичних маркерів їхньої мовленнєвої поведінки є метою пропонованого дослідження.

До завдань дослідження входило виявлення мелодії, паузації в мовленні інформантів та узагальнення отриманих результатів.

Основним методом дослідження був аудиторський аналіз, який проводили аудитори – фахівці в галузі фонетики, викладачі й аспіранти кафедри теоретичної та прикладної фонетики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Новизна пропонованої статті полягає в тому, що вперше досліджується мовленнєва поведінка шотландців, різних за регіональними характеристиками, і визначаються просодичні маркери їхньої мовленнєвої поведінки.

Основною комунікативно-мовленнєвою формою в мовленні мешканців залишається шотландський варіант англійської мови, який містить безліч мовних форм, що утворюють мовний континуум.

Сучасні дослідники в царині варіативності шотландських діалектів, спираючись на результати досліджень, зазначають, що отримані раніше результати щодо традиційних діалектів вживаються і натеper для опису розповсюдження діалектних форм і спрямовані на пошук механізмів сучасних мовних змін.

Результати соціолінгвістичних досліджень зарубіжних лінгвістів свідчать про те, що стандартна шотландська англійська вживається в основному в мовленні представників середнього класу. У працях цих вчених зазначаються зміни на вимовному рівні, виділяються спільні для стандартного варіанта вимовні особливості.

Отримані під час аудиторського аналізу результати мелодійних особливостей і паузації в мовленні досліджуваних шотландців трьох регіонів дозволяють схарактеризувати їхнє мовлення як насичене різноманітним просодичним малюнком. Також їхнє мовлення має високий ступінь варіативності в реалізації мелодії та паузації. Важливим результатом дослідження є визначення ступеня вираження різних мелодійних чинників у мовленні шотландців.

Просодичними маркерами мовленнєвої поведінки шотландців північного регіону є:

- перевага коротких і середньої тривалості пауз;*
- перевага висхідної та рівної шкали;*
- домінування висхідного термінального тону.*

У мовленні представників центрального регіону просодичними маркерами є:

- перевагування пауз середньої тривалості;*
- висока частотність спадного термінального тону;*
- перевага спадної шкали.*

Маркерами мовленнєвого репертуару мешканців південного регіону Шотландії є:

- варіативний характер інтонаційної шкали з домінуванням спадної;*
- висока частотність спадно-висхідного термінального тону;*
- перевага коротких пауз і пауз середньої тривалості.*

Широка варіативність просодичного складу сучасного мовлення шотландців трьох регіонів дало змогу схарактеризувати правила їхньої мовленнєвої поведінки.

Ключові слова: *центральный регіон, просодія, шотландський, мелодія, особливості, паузіція.*

Kateryna BONDAR,

orcid.org/0000-0002-0096-7743

Postgraduate Student at the Department of Theoretical

and Applied Phonetics of the English Language

Odesa I. I. Mechnikov National University

(Odesa, Ukraine) *yekaterinabond@gmail.com*

PROSODY AS MARKER OF REGIONAL SPEECH VARIATION

The present article is directed on revealing peculiarities of Scots' prosodic organization, with the regard to regional variation.

Due attention is payed to the dwellers of three regions of Scotland – Central, Northern and Southern and defining main prosodic markers of their speech behavior is the aim of the given experimental analysis. The task of the paper is to study melody and pausation in the speech of the analysed informants, and to summarize the received data.

Auditory analysis is the main method of investigation.

The novelty of the article lies in the fact, that investigation of Scot's speech behavior, which is differentiated by regional characteristics.

English in Scotland is characterized by interaction of regional speech norm, dialects of scots (in central eastern and southern parts of Scotland) and also language on Shetland and Hebrides islands.

The results of the foreign sociolinguistic investigation show that standard Scottish English is mostly used in the speech of middle class representatives. The scientists point on the changes on pronunciation level, laying emphasis on general for standard level speech peculiarities.

The data received during the auditory analysis of melodic peculiarities and pousation of the Scots' speech of the representatives of the three regional groups allow to characterize them the following way.

The speech of the analysed regions is characterized by high level of variation in realization of melody and pausation. The significant result of the present investigation is defining level of expressiveness of various melodic features in the Scots' speech.

Northern region prosodic markers of speech behavior are the following:

- prevalence of short and medium duration pauses;
- domineering of Rising and Level scales;
- prevalence of Rising terminal tone.

Prosodic markers of Central region speakers are the following:

- prevalence of medium duration pauses;
- high frequency of Falling terminal tone;
- domineering of Falling Scale.

Markers of speech repertory of Southern region speakers can be define as:

- variable character of intonational scale with domineering of Falling;
- high frequency of Falling-Rising terminal tone;
- prevalence of short and medium duration pauses.

Summig up, we may state that wide variety of prosodic composition of the Scots' contempory speech of the three regions allowed to characterize their speech behavior rules.

Key words: *central region, prosodic, Scottish, dialect, melodic, peculiarities, pausation.*

Постановка проблеми. Зарубіжні дослідники шотландських діалектів А. Ейткен, Дж. Корбет, Дж. Стюарт-Сміт акцентують на високому ступіні поширення та варіативності шотландських діалектів і виділяють чотири основні регіональні зони – Острівну, Північно-східну, Центральну й Південну (Corbett, 2003: 3).

Учені зауважують, що регіональна варіативність у Шотландії зумовлена впливом діалекту скотс у центральному, східному й південному регіонах, на Шетландських та Оркнейських островах, а також гельського діалекту на північному заході країни й на Гебридських островах.

Аналіз останніх досліджень. Вітчизняні й зарубіжні лінгвісти відзначають подальше зростання зацікавленості в дослідженнях діалектів шотландського мовного континууму: вивчаються особливості мовної ситуації в Шотландії (Т. А. Врато); статус регіонального діалекту скотс (Е. Лавсон, Дж. М. Скоббі, Дж. Стюарт-Сміт); вимовні зміни в мовленні представників молодіжних груп (Н. М. Євстаф'єва), просодичні особливості мовлення мешканців Глазго (К. С. Бондар).

Сучасні дослідження шотландських діалектів спрямовані на вивчення відмінних вимовних особливостей регіональних діалектів. Але, як і раніше, залишається низка питань соціолінгвістичного напрямку, які потребують детальнішого аналізу. До таких можна віднести дослідження мовленнєвої поведінки носіїв різних територіальних діалектів і визначення просодичного репертуару їх мовлення.

Метою дослідження є визначення просодичних характеристик мовлення представників трьох досліджуваних регіонів Шотландії – північного, південного й центрального.

Завданням роботи є виокремлення тих просодичних характеристик, зокрема мелодійних і темпоральних, які можуть виступати маркерами регіональної варіативності мовлення досліджуваних інформантів.

Матеріалом дослідження є фрагменти непідготованого монологічного мовлення шести мовців, які є представниками трьох регіонів Шотландії. З їхнього мовлення було вилучено 240 фраз, які були проаналізовані за допомогою аудиторського аналізу.

Виклад основного матеріалу. Регіональні діалекти Шотландії поділяються на чотири великі групи – північну, південну, центральну й острівну. Південний діалект поширений на північ від кордону з Англією. Логічно припустити, що тут наявний вплив стандартного англійського варіанта з невеликими вимовними змінами, що викликано інтерференцією з діалектом скотс. Північним діалектом розмовляють в м. Абердин, в області Грампіан. Найвідомішим діалектом регіону є діалект «Дорік», поширений серед сільських мешканців, фермерів. Межа між північним і центральним діалектом проходить північніше м. Ангус.

Кожний із наведених діалектів має свої відмінні вимовні особливості. Завданням нашого дослідження є виявлення просодичних особливостей мовлення представників кожного регіону.

Акцентуємо також на впливі Ольстерського діалекту на півночі й гельської мови гірських регіонів Шотландії.

Аудиторський аналіз частотності й номенклатури інтонаційних шкал у мовленні представників трьох регіональних зон показав, що в мовленні представників південного регіону найчастотнішою шкалою є спадна шкала (54%), другою за частотністю є висхідна шкала (19%), рівна (11%), шкала з порушеною послідовністю (9%) і 2% припадає на мішані шкали.

У мовленні представників північного регіону превалює висхідна (27%) і рівна (25%) шкали. Менш частотними є спадна (17%), мішана (31%) шкали, тобто у фразі, що складається з кількох синтагм, можуть бути присутніми спадна + рівна шкала (16%) або висхідна й спадна (15%). Такий варіативний характер мовлення свідчить про багатий мелодійний репертуар представників регіону, а також про інтерферентний вплив ірландського варіанта англійської мови, в якому переважають висхідна й рівна шкали (таблиця 1).

У мовленні представників центрального регіону, так само як і в південному регіоні, прева-

лює спадна шкала (38%), другою за частотністю в регіоні є висхідна шкала (32%) і 18% припадає на рівну шкалу.

Також зазначимо, що представники центрального регіону – це мешканці великих міст, в яких розташовані великі адміністративні установи, школи, виші, суди. У регіоні основним вимовним варіантом є шотландський варіант англійської мови, у мовленні представників якого превалює спадна шкала.

Вживання висхідної шкали можна пояснити деяким опосередкованим впливом ірландського варіанта англійської мови, в якому висхідна шкала є однією з основних у мовленні.

Північний регіональний діалект у дослідженні представлений мешканцями м. Абердин. Діалект «Дорік», яким говорять багато носіїв північного діалекту, відрізняється високим відсотком вживання в мовленні висхідної (30%) і рівної (32%) шкал.

Аналіз частотності вживання в мовленні досліджуваних шотландців термінальних тонів показав, що представники північного діалекту надають перевагу висхідному й рівному термінальним

Таблиця 1

Частотність шкали в мовленні шотландців (регіональна диференціація)

Тип шкали \ Регіон проживання	Північний регіон (м. Абердин)	Південний регіон (м. Дамфріз)	Центральний регіон (м. Данді)
Спадна	21%	54%	38%
Висхідна	30%	19%	32%
Рівна	32%	11%	18%
Спадна з порушеною послідовністю	2%	9%	3%
Мішана	15%	2%	9%

Таблиця 2

Частотність вживання термінальних тонів у мовленні шотландців (регіональна диференціація)

Тип термінального тону \ Регіон проживання	Північний регіон (м. Абердин)	Південний регіон (м. Дамфріз)	Центральний регіон (м. Данді)
Спадний	10%	Low Fall – 26% High Fall – 12%	Low Fall – 18% High Fall – 14%
Висхідний	33%	18%	26%
Рівний	29%	8%	11%
Спадно-висхідний	9%	32%	17%
Висхідно-спадний	19%	4%	14%

Таблиця 3

Частотність розподілу пауз (%) (регіональна диференціація)

Тип пауз \ Регіон проживання	Північний регіон (м. Абердин)	Південний регіон (м. Дамфріз)	Центральний регіон (м. Данді)
Надкоротка	21	19	24
Коротка	35	32	33
Середня	41	48	41
Тривала	3	1	2

тонам, тоді як в мовленні носіїв південного регіону превалює спадний тон високого й низького різновидів (Low and High Fall), спадно-висхідний (Fall-Rise), висхідний (Low Rise) (таблиця 2).

Центральний регіон представлений таким співвідношенням тонів: спадний тон Low Fall (18%), HighFall(14%); висхідний тон(26%), спадно-висхідний (17%), рівний (11%), висхідно-спадний (14%).

Отримані під час аудиторського аналізу результати за номенклатурою інтонаційних шкал і термінальних тонів у мовленні представників трьох регіонів Шотландії дозволяють констатувати, що висхідний рух у передтермінальній частині синтагми (шкалі) є досить частотним у мовленні представників північної та центральної регіональних груп за домінування північної регіональної групи.

Спадна шкала домінує в мовленні представників південного й центрального регіонів. Аналіз частотності рівної шкали показав, що вона домінує в мовленні представників північної регіональної групи.

У термінальній частині синтагма мовлення представників усіх регіонів має варіативний характер. У центральному й південному регіонах переважає спадний термінальний тон двох різновидів за домінування низького спадного тону. У північному регіоні домінують два термінальні тони – висхідний і рівний, що можна пояснити впливом гелльської мови на мелодійні характеристики мовлення представників регіону.

Уживання висхідно-спадного термінального тону, який представлений у мовленні південного й центрального регіонів, можна пояснити впливом валлійського варіанта англійської мови, в якому цей термінальний тон домінує.

Рівний тон, частотний тільки в мовленні мовців північного регіону, вказує на деяку монотонність мовлення, що тягне за собою невизначеність, невпевненість, невміння користуватися репертуаром просодичних моделей.

Аналіз паузального членування мовлення досліджуваних інформантів трьох регіональних зон Шотландії показав високу частотність пауз середньої тривалості майже в усіх регіонах.

Другою за частотністю є коротка пауза й надкоротка пауза (таблиця 3).

Розподіл пауз у мовленні досліджуваних шотландців показує, що темп їх мовлення варіює від дуже швидкого до швидкого й середнього.

Відсоткове співвідношення паузального членування мовлення шотландців різних регіонів указує на превалювання швидкого й помірного темпу. Уживання в мовленні різноманітних типів пауз сприяє правильному акцентному виділенню наголошених складів.

Висновки. Отримані під час аудиторського аналізу результати мелодійних особливостей і паузації в мовленні досліджуваних шотландців трьох регіонів дозволяють схарактеризувати їхнє мовлення як насичене різноманітним просодичним малюнком. Також їхнє мовлення має високий ступінь варіативності в реалізації мелодії та паузації. Важливим результатом дослідження є визначення ступеня вираження різних мелодійних чинників у мовленні шотландців.

Просодичними маркерами мовленнєвої поведінки шотландців Північного регіону є:

- перевага коротких і середньої тривалості пауз;
- перевага висхідної та рівної шкал;
- домінування висхідного термінального тону.
- У мовленні представників Центрального регіону просодичними маркерами є:

- превалювання пауз середньої тривалості;
- висока частотність спадного термінального тону;
- перевага спадної шкали.

Маркерами мовленнєвого репертуару мешканців Південного регіону Шотландії є:

- варіативний характер інтонаційної шкали з домінуванням спадної;
- висока частотність спадно-висхідного термінального тону;
- перевага коротких пауз і пауз середньої тривалості.

Широка варіативність просодичного складу сучасного мовлення шотландців трьох регіонів дало змогу схарактеризувати правила їхньої мовленнєвої поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар К. С. Соціопросодичні особливості мовленнєвої поведінки шотландців. *The scientific heritage. Серія: Філологія*. Vol. 3. No. 58 (58). Budapest, Hungary, 2021. P. 61–65.
2. Бровченко Т. А. Метод статистического анализа в фонетических исследованиях. Одесса : Изд-во ОГУ имени И. И. Мечникова, 1976. 101 с.
3. Бровченко Т. А., Волошин В. Г. Методические указания по математической обработке и анализу результатов фонетического эксперимента : методическое пособие. Одесса : ОГУ имени И. И. Мечникова, 1986. 48 с.
4. Евстафьева Н. М. Социолингвистический аспект функционирования английского языка в Шотландии (на материале речи молодежи г. Глазго) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Симферополь, 2017. 28 с.
5. Чеснокова М. В. Просодическая динамика речи возрастных, гендерных и региональных групп англоязычной общности (инструментально-фонетическое исследование) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Одесса, 2016. 30 с.

6. Aitken A. J., McArthur T. *Languages of Scotland*. Edinburgh, 1979. 120 p.
7. Brato T. A Sociophonetic Study of Aberdeen English: Innovation and Conservatism: Phd. thesis. URL: http://geb.uni-giessen.de/geb/volltexte/2012/8840/pdf/BratoThorsten_2012_06_14.pdf.
8. Corbett J. A Brief History of Scots. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2004. P. 11–15.
9. Eckert P. Adolescent language. *Language in the USA: Themes for the Twenty-first Century*. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. P. 361–374.
10. Kerswill P. Dialect levelling and geographical diffusion in British English. *Social Dialectology* / D. Britain, J. Cheshire (Eds.). Amsterdam : Benjamins, 2003. P. 223–243.
11. Lawson E., Scobbie J. M., Stuart-Smith J. Articulatory insights into language variation and change: preliminary findings from an ultrasound study of derhoticization in Scottish English. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*. 2008. Vol. 14. No. 2. P. 100–110.
12. Lawson R. Introduction: An overview of Language in Scotland. *Sociolinguistics in Scotland*. Palgrave Macmillan, 2014. 358 p.
13. Stuart-Smith J. Glasgow: Accent and Voice Quality. Ch. 11. *Urban Voices: Accent Studies in the British Isles*. Routledge, 2014. 328 p.
14. Stuart-Smith J. *Scottish English Phonology*. Berlin, New York : Mouton de Gruyter, 2008. P. 47– 67.

REFERENCES

1. Bondar K. S. Socioprosodychni osoblyvosti movlennjevoji povedinky shotlandciv [Socioprosodic peculiarities of Scots' speech behavior]. *The scientific heritage. Serija: Filologhija*. Vol. 3, No. 58 (58) (2021). Budapest, Hungary [Ukrainian].
2. Brovchenko T. A. Metod statisticheskogo analiza v foneticheskikh issledovaniyakh [Method of statistic analysis in phonetic investigations]. Odessa: Izd-vo OGU imeni I. I. Mechnikova, 1976 [Russian].
3. Brovchenko T. A., Voloshin V. G. Metodicheskie ukazaniya po matematicheskoy obrabotke i analizu rezul'tatov foneticheskogo ehksperimenta: metod. Posob [Recommended practices of mathematical processing and analysis of phonetic investigation results]. Odessa: OGU imeni I. I. Mechnikova, 1986 [Russian].
4. Evstaf'eva N. M. Sociolingvisticheskij aspekt funkcionirovaniya anglijskogo yazyka v Shotlandii (na materiale rechi molodezhi g. Glazgo) [Sociolinguistic aspect of English functioning in Scotland]. Avtoref. Diss. Kand. filol. nauk. Simferopol, 2017 [Russian].
5. Chesnokova M. V. Prosodicheskaya dinamika rechi vozrastnykh, gendernykh i regional'nykh grupp angloyazychnoj obshchnosti (instrumental'no-foneticheskoe issledovanie) [Prosodic dynamics of age, gender and regional groups' speech of English speaking community]. Avtoref. diss.... kand. filol. Nauk. Odessa, 2016 [Russian].
6. Aitken A. J., McArthur, T. *Languages of Scotland*. Edinburgh, 1979. 120 p.
7. Brato T. A Sociophonetic Study of Aberdeen English: Innovation and Conservatism: Phd. thesis: http://geb.uni-giessen.de/geb/volltexte/2012/8840/pdf/BratoThorsten_2012_06_14.pdf.
8. Corbett J. A Brief History of Scots. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004. P. 11–15.
9. Eckert P. Adolescent language. *Language in the USA: Themes for the Twenty-first Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. P. 361–374.
10. Kerswill P. Dialect levelling and geographical diffusion in British English. *D. Britain, J. Cheshire (Eds.). Social Dialectology*. Amsterdam: Benjamins, 2003. P. 223–243.
11. Lawson E., Scobbie J. M., Stuart-Smith J. Articulatory insights into language variation and change: preliminary findings from an ultrasound study of derhoticization in Scottish English. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*. 2008. Vol. 14. N 2. P. 100–110.
12. Lawson, R. Introduction: An overview of Language in Scotland. *Sociolinguistics in Scotland*. Palgrave Macmillan, 2014. 358 p.
13. Stuart-Smith, J. Glasgow: Accent and Voice Quality. Ch. 11. *Urban Voices: Accent Studies in the British Isles*. Routledge, 2014. 328 p.
14. Stuart-Smith, J. *Scottish English Phonology*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 2008. P. 47–67.